
Stockholmskällan

Ett brev berättar om Förintelsen

I slutet av 1938 förstår många hur ohållbart och farligt livet för judar är i det nazistiska Tyskland. Stigbo barnhem i Vallentuna öppnar för att kunna ta emot ensamkommande barn med judiska föräldrar. Breven från Tyskland berättar om desperation, förföljelsen och en omöjlig vardag.

Till dig som är lärare

Källmaterialet i den här lektionen utgörs av ett brev från 1938 där en judisk kvinna i Wien ansöker om plats på barnhem i Sverige för sina båda barn. I brevet redogör hon för familjens situation under nazisternas allt hårdare förföljelse av judar i Tyskland. Källmaterialet ger glimtar av hur den pressade vardagen under förföljelsen såg ut rent konkret, och kan med fördel användas för att knyta de övergripande historiska skeendena till enskilda historiska individer, och låta deras egna röster höras.

Brevet har troligtvis skickats med telegram till ledningen för Stigbo barnhem. Barnhemmet grundades av Signe Lamm, Tony Bonnier och Ingrid Sachs för att kunna ta emot ensamkommande barn ur familjer som förföljdes av nazisterna i Tyskland.

Eleverna ska läsa brevet och utifrån det redogöra för hur den nazistiska politiken drabbade de judiska medborgarna och vilka möjligheter de hade att påverka sin situation, och att reflektera över frågor som berör historisk empati.

Bakgrund

1937 skärpte Sverige utlänningslagen som reglerade invandringen till landet. Den antisemitiska förföljelsen av judar i Tyskland utgjorde inte skäl för asyl, och när Tyskland hösten 1938 införde J-stämpeln i de judiska tyskarnas pass blev det lätt för den svenska gränskontrollen att avvisa de som försökte fly eller kunde misstänkas vilja stanna kvar i Sverige.

Efter novemberpogromen 9-10 november 1938 beviljade de svenska myndigheterna undantag för 500 judiska barn från tyska riket, som vid den här tiden omfattade dagens Tyskland, Österrike och delar av Tjeckien. De fick tillfälliga uppehållstillstånd i Sverige på villkor att de kom utan medföljande vuxen, att deras resa och uppehålle inte finansierades med skattemedel och att de så snart omständigheterna tillät skulle resa vidare till tredje land. Räddningsaktionen gick under namnet Kindertransport och genomfördes av flera västeuropeiska länder.

Instruktion till uppgiften

Låt eleverna arbeta i par eller små grupper. Övningen kan också genomföras i helklass under din ledning.

- låt eleverna läsa arkivhandlingen digitalt på stockholmskallan.se, eller skriv ut arkivhandlingen på papper och dela ut i klassen.
- låt eleverna diskutera frågorna i mindre grupper och för sedan ett gemensamt resonemang i helklass för att sätta brevet i en större kontext.

Förslag på svar till elevfrågorna

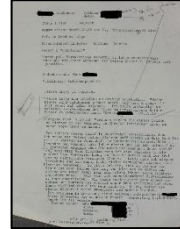
1. För att ge barnen skydd; för att familjen måste utvandra; för att hon saknar bostad och inkomst.
2. Fadern sitter fängslad; familjen har förlorat arbete och bostad; familjen pressas att utvandra.
3. Grete är på många sätt maktlös inför nazisternas styre och deras förföljelse men hon försöker rädda sina barn ur landet genom att vädja i brevet till den svenska organisationen som förmedlar kontakten till Stigbo barnhem. Hon söker inresetillstånd till andra länder. I all hjälp är hon beroende av andra människors, av icke-judar, vilja och beslut.
4. I Österrike infördes Nürnberglagarna och annan diskriminerande lagstiftning omedelbart efter att Tyskland gjort landet till en del av Tredje riket i mars 1938.

Under novemberpogromen den 9-10 november 1938 förstördes synagogor, affärer och bostäder som ägdes av judar, många människor misshandlades och fängslades i nazistiska koncentrationsläger.

Sommaren 1938 samlades representanter för många länder i den franska staden Évian för en konferens där man diskuterade möjligheten att ta emot judiska flyktingar på flykt från Nazityskland, men utan resultat. Det gjorde det fortsatt svårt för människor som Grete att få inresetillstånd vilket krävdes för att kunna lämna landet.

Elevinstruktion

Läs brevet från Wien. Det är skrivet den 27 december 1938 av en kvinna som hette Grete. Diskutera följande frågor:

1. Varför vill Grete att hennes barn ska komma till Sverige?
2. Ge minst två exempel på nazisternas förföljelser som framgår i brevet, och förklara hur de har påverkat familjen.
3. Tänk dig in i Gretes situation. Vad kunde Grete göra för att påverka sin och familjens situation i december 1938?
4. Brevet är daterat i Wien den 27 december 1938. Ge två exempel på händelser som förvärrat levnadsvillkoren för den judiska befolkningen i Wien under 1938, innan brevet skrevs.